

Vilkår

for

Avtale om innskuddspensjon med
individuellt investeringsvalg

Dato:08.10.2014

Innhold

1	Innledning	3
2	Definisjoner	3
3	Minstekrav til pensjonsordningen	4
4	Medlemskap	4
5	Opplysningsplikt.....	4
6	Registrering av personopplysninger	5
7	Ikrafttredelse.....	5
8	Betaling av innskudd og kostnader	5
9	Innskuddsfond	6
10	Krav til investeringsportefølje	6
11	Forvaltning av midler	6
12	Utbetaling ved nådd pensjonsalder	7
13	Utbetaling ved død	8
14	Betaling ved uførhet – innskuddsfritaksforsikring	8
15	Endringer	9
16	Utmelding	9
17	Rettigheter ved utmelding	9
18	Opphør	10
19	Flytting	10
20	Binding, motregning og pantsettelse av pensjonsmidler	10
21	Tvistebehandling	11
22	Valuta.....	11
23	Foreldelse	11
24	Reklamasjon og klage	11
25	Regress.....	11
26	Begrensninger og unntak	11

1 Innledning

Disse vilkårene gjelder for avtale om innskuddspensjon med individuelt investeringsvalg uten avkastningsgaranti («pensjonsordningen») etablert i FRAM Fondene AS («pensjonsleverandøren»).

Tilknyttet pensjonsordningen skal foretaket tegne forsikring som gir innskuddsfritak til medlemmer som helt eller delvis blir arbeidsuføre. Dette skal tegnes hos Gjensidige Pensjonsforsikring AS. Det skal fremgå av eget forsikringsbevis og egne vilkår for innskuddsfritaksforsikring.

Pensjonsordningen er innskuddsbasert og foretaket betaler månedlige innskudd til medlemmenes fremtidige alderspensjon i samsvar med avtalt innskuddsplan. Innskuddene forvaltes i fond.

Det opprettes en individuell alderspensjonskonto for hvert medlem.

Pensjonsordningen består, ut over disse vilkårene, av pensjonsbevis og avtale om innskuddspensjon («pensjonsavtalen») mellom foretaket og pensjonsleverandøren og reguleres av lov 24. november 2000 nr. 81: lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (loi).

Teksten i pensjonsbevis gjelder foran pensjonsavtalen. Pensjonsavtalen gjelder foran vilkårene. Pensjonsbeviset, pensjonsavtalen og vilkårene gjelder foran lovregler som kan fravikes.

2 Definisjoner

Barn: Medlemmets egne barn, herunder stebarn, adoptivbarn og fosterbarn.

Fond: Verdipapirfond, særskilte investeringsporteføljer eller bankinnskudd.

Fondsbytte: Innløsning av andeler i ett eller flere fond med påfølgende tegning av andeler i de fond det byttes til.

Fondsportefølje: De eiendeler som er tilordnet hvert medlems alderspensjonskonto. Dette kan være andeler i verdipapirfond, andeler i særskilte investeringsporteføljer eller bankinnskudd.

Foretaket: Den som inngår pensjonsavtalen med pensjonsleverandøren. Foretaket kan være aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltmannsforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.

G: Folketrygdens grunnbeløp

Innskuddsfond: Fond som består av innbetalinger fra foretaket, avkastning på midlene i fondet, mv. Fondet kan benyttes av foretaket til dekning av årets innskudd til medlemmene eller andre formål i samsvar med regler om bruk av innskuddsfond i innskuddspensjonsloven.

Innskuddsplan: Angir hvordan de månedlige innskuddene for medlemmene skal beregnes.

Investeringsprofil: Den prosentvise fordelingen mellom de fond som inngår i fondsporteføljen og den prosentvise fordeling mellom de fond som benyttes ved investering av nye innskudd. I

Kurs: Pris på fondsandel som brukes ved tegning og innløsning.

Medlemmer: Arbeidsgiveren, arbeidstakere og pensjonister som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Medlem som er utmeldt av pensjonsordningen av annen årsak enn alder, og som opprettholder innskuddsfritak i pensjonsleverandøren, omtales som forsikrede.

Pensjonsalder: Den alder da rett til alderspensjon inntreffer.

Pensjonsavtalen: Avtale om innskuddspensjon mellom foretaket og pensjonsleverandøren, som regulerer partenes rettigheter og plikter for pensjonsordningen. Arbeidsgiver inngår avtalen til fordel for nærmere avtalte grupper av sine arbeidstakere og deres etterlatte.

Pensjonsbevis: Et dokument til medlemmet som viser innestående pensjonskapital og antatt pensjonsutbetaling.

Pensjonskapital: Verdien av fondsporteføljen beregnet til gjeldende kurs på angitt dag.

Pensjonskapitalbevis: Ved utmelding, opphør av avtale og ved uttak av alderspensjon utsteder pensjonsleverandøren et pensjonskapitalbevis til medlemmene. Pensjonskapitalbevis er en kontrakt mellom pensjonsleverandøren og medlem som angir medlemmets rett til opptjent pensjonskapital.

Pensjonsordningen: Den pensjonsordning som i følge pensjonsavtalen er opprettet i samsvar med reglene i innskuddspensjonsloven.

Regelverket: Alle regler og vilkår for pensjonsordningen og medlemmenes rettigheter som er fastsatt i avtale mellom foretaket og pensjonsleverandøren, samt tilhørende innskudds- og pensjonsplan.

Registrert partner: Partner som er registrert i henhold til lov om registrert partnerskap av 30. April 1993.

Samboer: Person som medlemmet a) har felles bolig og felles barn med, eller b) lever sammen med i ekteskaps- eller partnerskapslignende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt de siste fem årene før dødsfallet, og det ikke foreligger forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller partnerskap ble inngått.

Styringsgruppe: Omfatter pensjonsordningen 15 eller flere medlemmer skal det ved etableringen opprettes en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst én av personene skal velges av og blant medlemmene. Hvis pensjonsordningen ved etableringen omfatter færre enn 15 personer, skal en styringsgruppe opprettes når pensjonsordningen utvides til å omfatte 15 eller flere medlemmer. Styringsgruppen skal uttale seg i saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen før det vedtas eller endres.

Utbetalingstid: Tiden fra første til siste utbetaling av alderspensjon.

3 Minstekrav til pensjonsordningen

Et foretak kan bare opprette pensjonsordning i henhold til lov om innskuddspensjon i pensjonsleverandøren dersom den skal omfatte:

- minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling.

Dersom pensjonsordningen etter en periode på seks måneder ikke oppfyller kravene ovenfor, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i lov om innskuddspensjon Kapittel 13.

4 Medlemskap

Knytning til folketrygden: Med mindre annet er særskilt avtalt omfatter pensjonsordningen bare personer som er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter.

Opptak: Opptak av nye medlemmer skal skje fra første arbeidsdag i foretaket så fremt opptaksvilkårene er oppfylt. Arbeidstakere som ikke oppfyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, skal tas opp den dagen opptaksvilkårene er oppfylt. Vilråene for medlemskap i pensjonsordningen og når opptaket skjer med virkning fra, er nærmere regulert i pensjonsavtalen.

Rett til innskudd etter pensjonsalder: Arbeidstakere som etter å ha nådd pensjonsalder fortsatt har fulltids - eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har fortsatt rett til innbetaling av innskudd.

Førtidspensjonerte: Førtidspensjonerte arbeidstakere skal ikke være medlem av pensjonsordningen.

5 Opplysningsplikt

Regelverk: Foretaket skal gi medlemmene en skriftlig informasjon om regelverket for pensjonsordningen. Det skal legges vekt på å orientere om medlemmenes rettigheter og pensjonsinnskuddene og hvilken alderspensjon disse kan forventes å gi. Det skal også informere om risiko og risikovirkninger knyttet til investeringsvalg som er gjort for pensjonsordningen.

Videreformidling: Foretaket plikter straks å videreformidle pensjonsbevis, vilkår og andre meldinger som pensjonsleverandøren oversender foretaket for distribusjon til det enkelte medlem. Dette gjelder også formidling av meldinger som ikke er adressert til det enkelte medlem.

Adresse for melding: Melding fra pensjonsleverandøren til foretaket eller medlemmene sendt til oppgitt adresse eller i bedriftsportal skal alltid anses mottatt.

6 Registrering av personopplysninger

Formålet med registrering av personopplysninger er å oppfylle pensjonsavtalen pensjonsleverandøren har med foretaket.

Mottak og innhenting av personopplysninger: Pensjonsleverandøren mottar opplysninger om medlemmene i pensjonsordningen fra foretaket eller fra annen pensjonsleverandør. pensjonsleverandøren har også rett til å innhente og registrere opplysninger som ikke er underlagt lovbestemt taushetsplikt, herunder fra offentlige og andre tilgjengelige registre.

Opplysninger som registreres er: Medlemmenes navn, adresse, fødsels- og personnummer, ansettelsesdato, lønn, pensjonsbeløp, stillingsbrøk og tidligere opptjente rettigheter og eventuell uføregrad samt pensjonsutbetaling, skattetrekk, kontonummer for medlemmer som mottar utbetaling.

Kontroll av personopplysninger: De innhentede opplysninger vil kunne bli kontrollert mot offentlig tilgjengelige kilder.

Medlemmets innsynsrett: Oversikt over de registrerte opplysningene vil delvis fremgå av pensjonsbeviset medlemmene vil motta. Medlemmene i pensjonsordningen har innsynsrett iht personopplysningsloven av 14. april 2000, nr. 31, § 18.

Overføring av personopplysninger: Ved flytting av pensjonsordningen til annet selskap vil pensjonsleverandøren, etter skriftlig fullmakt fra foretaket, overføre de registrerte opplysningene, unntatt eventuelle helseopplysninger, til annen leverandør av pensjonsordning.

Foretaket plikter straks å melde fra på avtalt måte til pensjonsleverandøren om inntektsendringer, endret stillingsprosent, eller andre endringer som vedrører pensjonsordningen. Tilsvarende gjelder for medlemmene dersom vedkommende har grunn til å tro at opplysningene ikke er meddelt pensjonsleverandøren.

7 Ikrafttredelse

Startdato for pensjonsavtalen: Pensjonsavtalen inngås med virkning fra den dag pensjonsleverandøren har mottatt skriftlig melding om at tilbudet er godtatt av foretaket.

Pensjonsordningen gjelder fra startdato som fremgår av pensjonsavtalen mellom foretaket og pensjonsleverandøren, men likevel ikke før

- første innskudd og kostnader er mottatt i sin helhet,

Startdato ved overtagelse fra annen leverandør: Hvis pensjonsordningen overtas fra annen leverandør, trer pensjonsavtalen i kraft i kraft fra og med den dato pensjonsleverandøren overtar ansvaret for innkreving av innskuddene i pensjonsavtalen.

Startdato for nye medlemmer: Ved opptak av nye medlemmer gjelder reglene over tilsvarende.

8 Betaling av innskudd og kostnader

Innskuddets størrelse: Innskudd skal være i henhold til innskuddsplanen slik den er definert i pensjonsavtalen.

Betaling fra foretaket: Foretaket betaler innskudd og kostnader til pensjonsleverandøren samlet for alle medlemmene, og på de forfallsdager, og på den måte som er fastsatt i pensjonsavtalen, likevel senest en måned fra innbetalingsvarsel er sendt. Det skal betales innskudd og kostnader også for medlemmer som mottar sykepenger.

Betaling fra medlemmet: Kostnader ved medlemmets egen endring av spareprofil belastes alderspensjonskontoen til medlemmet. Dette gjennomføres ved salg av andeler etter den gjeldende spareprofil. Trekket vil derved påvirke verdien av medlemmets pensjonskapital.

Opphør av betaling: Innskuddsbetalingen opphører ved første forfall etter at medlemmet utmeldes eller når pensjonsalder. Dør medlemmet før pensjonsalderen, opphører innskudds- og kostnadsbetalingen for vedkommende.

Konsekvens av manglende betaling: Blir innskudd og kostnader ikke betalt innen betalingsfristens utløp eller det ikke er mulig for pensjonsleverandøren å foreta trekk på foretakets bankkonto i henhold til avtalt fullmakt, kan det tas dekning for manglende innskudd/kostnader i

innskuddsfondet. Ved delvis innbetaling vil innbetalt beløp bli fordelt i følgende rekkefølge: kostnader, innskudd.

Opphør som følge av manglende betaling: Dersom det heller ikke er tilstrekkelige midler i innskuddsfondet, opphører pensjonsavtalen hvis betalingen ikke har funnet sted innen 14 dager etter at annen gangs betalingspåminnelse på forfalt innskudd/kostnader er sendt fra pensjonsleverandøren.

Ansvar for innbetaling: Det er foretakets ansvar at innbetalinger skjer i henhold til innskuddsplanen. Det er en forutsetning at det er mottatt tilstrekkelig informasjon til at pensjonsleverandøren kan identifisere meldingen og pensjonskontoen som innbetalingen gjelder. Pensjonsleverandøren er ikke ansvarlig overfor medlemmene for det tap som oppstår ved sen betaling av innskudd eller innskuddsfritakspremie kan medføre.

9 Innskuddsfond

Foretaket skal ha et innskuddsfond for pensjonsordningen. Dette gjelder selv om pensjonsordningen har egen alderspensjonskonto for hvert medlem.

Midler i innskuddsfond opprettet av samme foretak skal anses som et fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

Innskuddsfondet skal tilføres:

- alle tilskudd til innskuddsfondet som omfattes av skatteloven § 6-46
- avkastning på midlene i innskuddsfondet etter lov om innskuddspensjon § 8-4 tredje ledd
- avkastning på pensjonskapitalen i samsvar med lov om innskuddspensjon § 3-2 annet ledd
- innskudd for arbeidstakere med kortere medlemstid enn 12 måneder, jf. lov om innskuddspensjon § 6-1 annet ledd
- samt for meget betalt innskudd for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året

Innskuddsfondet kan brukes til dekning av:

1. årets innskudd i henhold til innskuddsplanen for pensjonsordningen
2. kostnad i henhold til loi § 14-1 fjerde ledd
3. premie for forsikring av innskuddsfritak ved uførhet og uførepensjon etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-1.

Foretaket kan ikke bruke midler i innskuddsfondet til formål som nevnt under nr. 2 med mindre innskuddsfondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at forpliktelsen som nevnt i nr.1 blir dekket for inneværende og neste år.

10 Krav til investeringsportefølje

En investeringsportefølje kan bestå av:

- andeler i verdipapirfond
- andeler i en særskilt investeringsportefølje
- kontanter og tilsvarende likvider

En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av pensjonsleverandøren.

Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

Eiendeler i den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

11 Forvaltning av midler

Individuell alderspensjonskonto: Det opprettes en individuell alderspensjonskonto for hvert medlem i pensjonsordningen.

Tidspunkt for kjøp av andeler i fond: Alle fondskjøp foretas på månedlig basis. Alle innbetalinger som er innkommet til pensjonsleverandøren sitt hovedkontor før kl 16.00 norsk tid, anses mottatt den etterfølgende dag. Det som innkommer etter kl. 16.00 anses mottatt en dag etter den påfølgende arbeidsdag.

Alle innbetalinger i henhold til innskuddsplanen investeres iht den til enhver tid avtalte investeringsprofilen. Andeler i ulike fond blir tilført medlemmets alderspensjonskonto senest 10 arbeidsdager etter at rettidig innbetaling til pensjonsleverandøren er mottatt av pensjonsleverandøren sitt hovedkontor.

være handlet innen ikrafttredelse av pensjonsavtalen. Ved forsinket oppgjør fra annen leverandør vil det kunne medføre forsinkelser.

I perioden etter innbetaling og før andeler blir tilført det enkelte medlem, plasseres det innbetalte beløp som bankinnskudd med null i rentesats.

Forvaltning: Innskuddene forvaltes ved oppstart og deretter løpende i henhold til den med foretaket avtalte investeringsprofilen.

Medlemmet har anledning til selv å endre investeringsvalg. Ved inngåelse av pensjonsavtalen er tilgjengelige investeringsvalg for medlemmene i ordningen:

- 30 % aksjer og 70 % renter
- 50 % aksjer og 50 % renter
- 70 % aksjer og 30 % renter
- 100 % aksjer

Rebalansering av spareprofil: Ulik avkastning i aksje og rentemarkedene og særskilte investeringsporteføljer fører til at den prosentvise fordelingen innenfor hver spareprofil endres over tid. For å opprettholde den ønskede fordelingen, rebalanseres profilene minst årlig ved å kjøpe og/eller selge eierandeler i de enkelte porteføljene.

Verdien av pensjonskapitalen: Verdien av pensjonskapitalen vil til enhver tid være gjeldende verdi for fondene multiplisert med de respektive andelene i de eventuelt ulike fond på medlemmets alderspensjonskonto. Medlemmet, eller annen som har rett til utbetaling fra alderspensjonskontoen, eier en verdi lik verdien av fondsandelene.

Medlemmet har adgang til å endre egen investeringsprofil: Endring av investeringsvalg skal meldes skriftlig til pensjonsleverandøren. Endring medfører salg/innløsning av eksisterende andeler og påfølgende kjøp/tegning. Kjøp/tegning skjer tidligst når sluttoppgjør er mottatt for salg/innløsning. Det er en forutsetning at det er mottatt tilstrekkelig informasjon til at pensjonsleverandøren kan identifisere meldingen og pensjonskontoen som endringen gjelder. Endringen av investeringsprofil kan utføres i portal på framfondene.no med BankID login.

Medlemmet bærer selv investeringsrisikoen: pensjonsleverandøren garanterer ingen minsteavkastning. Avkastningen kan både bli positiv og negativ. Størrelsen på pensjonsutbetalingene vil bli påvirket av den avtalte spareprofilen og er til enhver tid lik summen av innskudd betalt for medlemmet med tillegg og fradrag for medlemmets avkastning, tap og omkostninger knyttet til medlemmets egne endringer i spareprofil. Medlemmet bærer selv risikoen for konsekvensene den avtalte spareprofilen har for verdiutviklingen av pensjonskapitalen, hvilket innebærer at medlemmene selv bærer risikoen for at verdien av fondsporteføljen eventuelt kan bli redusert.

Den fremtidige verdien av innbetalte beløp kan derfor få en negativ utvikling. Den faktiske verdien og avkastningen pensjonskapitalen får i fremtiden, vil blant annet avhenge av markedets utvikling, den avtalte spareprofilen og omkostninger.

Kostnader: For opprettelse og forvaltning av pensjonsordningen, vil pensjonsleverandøren ta vederlag i form av kostnader. De til enhver tid gjeldende omkostninger fremgår av en egen pristariff.

Fondsbytte: Fondsbytter foretas på månedlig. Et fondsbytte innebærer at andeler innløses i ett eller flere fond med påfølgende tegning i de fond det byttes til.

Ved foretaket eller medlemmets melding om fondsbytte skal endring være foretatt senest 30 arbeidsdager etter melding om fondsbytte er mottatt av pensjonsleverandøren sitt hovedkontor. I eventuell periode mellom salg/innløsning av eksisterende andeler og påfølgende kjøp/tegning av andeler, plasseres midlene som bankinnskudd.

Pensjonsleverandøren sin rett mht investeringsvalgene: Pensjonsleverandøren forbeholder seg retten til å bestemme minste innbetalingsbeløp, begrense antall investeringsvalg, legge til og ta ut spareprofiler, porteføljer og fond og bestemme minimumsbeløp for investering i hvert enkelt investeringsvalg.

Dødsfall: Innløsning skjer senest siste arbeidsdag i påfølgende måned etter at melding om medlemmets dødsfall, vedlagt fullstendig dokumentasjon (dødsattest, skifteattest, osv.) for utbetaling, er mottatt av pensjonsleverandøren.

Pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale.

12 Utbetaling ved nådd pensjonsalder

Pensjonsalder: Pensjonsalder er 67 år, med mindre medlemmet har et yrke som gir rett til å avtale lavere pensjonsalder, og/eller lavere pensjonsalder er avtalt. Medlemmet har anledning til å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Retten til alderspensjon inntreer fra første dag i måneden etter at pensjonsalderen nås. **Pensjonskapitalbevis:** Ved pensjonsalder utstedes et pensjonskapitalbevis til medlemmet. Medlemmer som kombinerer uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen med full- eller deltidsstilling i foretaket, mottar pensjonskapitalbevis bare for den delen av pensjonskapitalen som skal tas ut.

Utbetaling: Alderspensjon blir utbetalt i månedlige terminer til den som har rett til den, mot de legitimasjoner pensjonsleverandøren krever. Terminutbetalingene finansieres ved at pensjonsleverandøren i forkant av utbetalingsdato innløser andeler tilordnet alderspensjonskontoen.

Opptjent pensjonskapital kan ikke utbetales til medlemmet annet enn som ytelser etter reglene i innskuddspensjonslovens § 7-3.

Utbetalingstid: Alderspensjon utbetales i terminer minst til 77 år, og minimum utbetalingstid er 10 år i samsvar med loi Kapittel 7.

Bli den årlige alderspensjonen på det tidspunktet utbetalingen skal starte mindre enn 20 % av folketrygdens grunnbeløp G, kan pensjonsleverandøren og medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kreve at utbetalingstiden setts ned til det hele antall år som er nødvendig for at den årlige utbetalingen skal utgjøre nær 20 % av folketrygdens grunnbeløp G. Nåverdien av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.

Størrelsen på pensjonsbeløpene: Størrelsen på pensjonsbeløpene finnes ved å dividere pensjonskapitalens verdi på utbetalingstidspunktet med antall gjenstående utbetalingsterminer. Hvis det er avtalt at alderspensjonen skal reduseres eller opphøre ved en bestemt alder, skjer dette ved utgangen av måneden før medlemmet når denne alder.

Bli utbetalingstiden 1 år eller mindre, utbetales pensjonskapitalen som et engangsbeløp.

Delvis uttak: Medlemmet kan velge at uttak av pensjonen bare skal gjelde en del av pensjonskapitalen. Ved delvis uttak kan medlemmet velge følgende uttaksgrader av full alderspensjon: 20 %, 30 %, 40 %, 50 %, 60 %, 70 %, 80 %.

Uttaksgraden kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på 20 % av folketrygdens grunnbeløp G.

Melding om uttak og endring av uttaksgrad: Ved uttak av alderspensjon skal medlemmet gi pensjonsleverandøren melding som angir uttaksgrad og fra hvilket tidspunkt pensjonen ønskes utbetalt. Uttaksgraden kan bare endres ved fylte 67 år, og deretter maksimalt en gang per år, med mindre medlemmet ønsker å endre fra gradert uttak til full pensjon.

Melding om oppstart av uttak eller melding om endring av uttaksgrad må gis pensjonsleverandøren senest 2 måneder før utbetalingene eller endringene settes i kraft.

Dersom pensjonsleverandøren ikke mottar beskjed fra medlemmet om uttak av alderspensjon, blir utbetalingene satt i kraft den måned medlemmet fyller 75 år.

13 Utbetaling ved død

Dersom medlemmet dør i utbetalingstiden, utbetales pensjonen til utgangen av måneden etter dødsfallet.

Ved medlemmets dødsfall skal pensjonskapitalen utbetales etter reglene i innskuddspensjonslovens § 7-7 og benyttes til barnpensjon med inntil 1 G pr barn inntil hvert barn fyller 21 år, mens overskytende pensjonskapital skal benyttes til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer, med utbetaling i minst ti år.

Overstiger pensjonskapitalen det som trengs for å gi barna pensjon som foran beskrevet og ingen ektefelle, registrert partner eller samboer har rett til pensjon, utbetales gjenværende pensjonskapital som engangsbeløp til dødsboet.

Det avgjøres etter den gjeldende ekteskapslovgivningen om fraskilt ektefelle har rett til pensjon og i tilfelle hvordan pensjonskapitalen skal deles mellom ektefelle/samboer og fraskilt ektefelle. Registrert partner er i denne sammenheng likestilt med ektefelle.

Pensjonens utbetalingstid kan settes ned til det hele antall år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon skal utgjøre minst 20 % av folketrygdens grunnbeløp.

14 Betaling ved uførhet – innskuddsfritaksforsikring

Foretaket er ansvarlig for innbetaling av innskudd og premie for innskuddsfritak for medlem frem til det er innvilget innskuddsfritak.

15 Endringer

Endring og utvidelse av pensjonsavtalen: Foretaket og pensjonsleverandøren kan når som helst avtale å gjøre endringer i pensjonsavtalen, forutsatt at endringene er innenfor reglene i innskuddspensjonsloven med tilhørende forskrifter.

Utvidelse av pensjonsavtalen skjer ved at innskudd som gjelder for det enkelte medlem, blir oppregulert ut over den generelle lønnsforhøyelse hos foretaket, eller ved at andre medlemmer enn de som tidligere er innmeldt tas opp i pensjonsordningen.

Innenfor de grenser som myndighetene til enhver tid setter, kan pensjonsalder og opphørsalder endres.

Endring av vilkår og beregningsgrunnlag: Pensjonsordningens vilkår og kostnader kan endres innenfor de til enhver tid gjeldende regler fastsatt av myndighetene. Endring i vilkår og kostnader finner sted etter at melding er sendt Finanstilsynet. Endringer kan også finne sted etter pålegg fra Finanstilsynet.

Pensjonsleverandøren har anledning til å gjøre endringer av praktisk og redaksjonell art i vilkårene. Slike endringer skal være forelagt Finanstilsynet. Dersom vilkårene endres til ulempe for medlemmet eller det tidligere medlemmet, skal underretning gis i samsvar med forsikringsavtalelovens § 19-8 annet ledd.

16 Utmelding

Foretaket kan ikke melde medlemmet ut av pensjonsordningen så lenge vedkommende hører til den gruppe eller de grupper av medlemmer som pensjonsordningen omfatter. Når medlemmet ikke lenger tilhører slik gruppe, plikter foretaket å melde vedkommende ut av pensjonsordningen. Dersom pensjonsleverandøren får melding for sent om utmeldingen, og det månedlige innskuddet allerede er betalt for vedkommende, blir innskuddet tilført innskuddsfondet.

Er medlemmet minst 20 % arbeidsufør kan medlemmet ikke meldes ut, med mindre retten til innskuddsfritak ikke inntre i henhold til bestemmelsene som gjelder for foretakets tilknyttede innskuddsfritak. Under spesielle forhold kan foretaket, med pensjonsleverandøren sitt samtykke, melde medlemmet ut også etter at innskuddsfritak er innvilget.

Utmeldingen skjer med virkning den siste dagen i den aktuelle måned. Medlemmet har ved utmeldingen eiendomsrett til pensjonskapitalen som er opparbeidet ved samtlige innskudd som er betalt for vedkommende for tiden fram til utmeldingsdatoen, herunder pensjonskapital som kommer fra overføring fra annen pensjonsordning. For denne pensjonskapitalen utsteder pensjonsleverandøren et pensjonskapitalbevis til medlemmet.

Hvis medlemstiden i pensjonsordningen er mindre enn 12 måneder, har medlemmet ikke eiendomsrett til pensjonskapitalen. Pensjonskapitalen overføres da til pensjonsordningens innskuddsfond. Medlemmet skal under alle omstendigheter ha eiendomsretten til pensjonskapital som kommer fra overføring fra annen pensjonsordning.

17 Rettigheter ved utmelding

Medlemmets rettigheter og plikter etter utmelding av pensjonsordningen: Ved utmelding utsteder pensjonsleverandøren et pensjonskapitalbevis til medlemmet som angir medlemmets rett til opptjent pensjonskapital. Pensjonskapitalbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt pensjonskapitalbeviset og pensjonsleverandøren.

Pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis kan flyttes til en annen pensjonsordning etter reglene i innskuddspensjonsloven § 6-3.

Pensjonskapitalen i henhold til et pensjonskapitalbevis kan ikke gjenkjøpes.

Fortsatt pensjonssparing etter utmelding: Når medlemmet trer ut av pensjonsordningen etter utmelding eller hvis pensjonsordningen opphører, har medlemmet etter reglene i innskuddspensjonsloven § 6-5 rett til å fortsette å betale årlige innskudd til alderspensjonskonto opprettet i henhold til innskuddspensjonsloven §§ 6-2 til 6-4. Denne retten er betinget av at arbeidstakeren ikke er medlem av annen innskudds-, tjeneste- eller foretakspensjonsordning, og melding om fortsettelse gis pensjonsleverandøren innen 6 måneder etter opphør av medlemskapet i pensjonsordningen.

Det utstedes et pensjonskapitalbevis for den individuelle pensjonsavtalen som utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt pensjonskapitalbeviset og pensjonsleverandøren. Innskuddet og kostnadene knyttet til den individuelle pensjonsavtalen betales av arbeidstakeren forskuddsvis til pensjonsleverandøren.

Årlig innskudd kan ikke overstige det beløp, justert for utviklingen i G, som ble innbetalt til alderspensjonskontoen siste år forsikrede var medlem av pensjonsordningen. Kostnader kommer i tillegg til årlig innskudd. Den fortsatte sparingen trer i kraft når første innskudd er betalt. Innskudd og kostnader overføres via avtalt betalingsform på avtalt tidspunkt. Pensjonsleverandøren er ikke ansvarlig for konsekvensene av at innskudd ikke er betalt innen avtalt frist.

Opptjent pensjonskapital kan ikke utbetales til pensjonisten annet enn som alderspensjonsytelser. Opptjent pensjonskapital kan flyttes til annet selskap etter bestemmelsene i forsikringsvirksomhetslovens kapittel 11.

Disse vilkårene gjelder også for fortsatt pensjonssparing i den utstrekning de lar seg anvende på disse. De rettigheter og plikter som foran er tillagt foretaket, går over på forsikrede.

18 Opphør

Pensjonsordningen opphører når foretaket sier opp pensjonsordningen, når foretaket flytter pensjonsordningen til en annen leverandør, når foretaket avvikles, når foretaket slutter å betale innskudd/omkostninger og det ikke foreligger midler i innskuddsfondet til dekning av innskudd eller når det følger av bestemmelser i innskuddspensjonsloven at pensjonsordningen skal opphøre.

Involvering av styringsgruppen: Før foretaket kan treffe beslutning om at pensjonsordningen skal opphøre, skal spørsmål om opphør forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen dersom antall medlemmer er minst 15.

Varsling til medlemmene: Hvis foretaket eller pensjonsleverandøren sier opp, eller unnlater å fornye pensjonsavtalen på grunn av foretakets manglende betaling, skal medlemmene varsles ved melding på forsvarlig måte. For det enkelte medlem opphører pensjonsavtalen i så fall én måned etter at varsel er gitt eller medlemmet på annen måte er blitt kjent med forholdet.

Pensjonskapitalbevis til medlemmene: Ved opphør av pensjonsordningen har det enkelte medlem, som har vært medlem i pensjonsordningen i 12 måneder eller mer, eiendomsrett til den pensjonskapitalen som er opparbeidet ved samtlige innskudd som er betalt for vedkommende for tiden fram til opphørsdatoen, herunder pensjonskapital som kommer fra overføring fra annen pensjonsordning. For denne pensjonskapitalen utsteder pensjonsleverandøren et pensjonskapitalbevis til medlemmet.

Fortsatt pensjonssparing: Den delen av pensjonsavtalen som ikke er dekket gjennom innvilget innskuddsfritak opphører med mindre den blir opprettholdt ved fortsatt pensjonssparing etter innskuddspensjonsloven § 13-2.

Hvis pensjonsavtalen opphører og det er midler i innskuddsfond, skal disse brukes i samsvar med bestemmelser i innskuddspensjonsloven.

Andre rettigheter medlemmet har etter opphøret framgår av innskuddspensjonsloven Kapittel 13.

19 Flytting

Foretaket har rett til å si opp og flytte sin pensjonsavtale, med overføring av oppsamlede midler knyttet til pensjonsordningen, til en annen avtaleinnretning. Oppsigelsen må skje skriftlig til pensjonsleverandøren. Oppsigelsesfristen er fastsatt i pensjonsavtalen.

Ved flytting beregnes et flyttegebyr i samsvar med gjeldende regler. For øvrig gjelder bestemmelsene om flytting i forsikringsvirksomhetslovens kapittel 11.

20 Binding, motregning og pantsettelse av pensjonsmidler

Midler som er innbetalt til pensjonsordningen, samt avkastning på disse midler, kan ikke utbetales til medlemmet på annen måte enn som alderspensjon.

Pensjonsordningens midler kan ikke pantsettes, eller på annen måte benyttes til dekning for foretakets eller medlemmenes kreditorer. Medlemmet kan heller ikke pantsette sin alderspensjonskonto.

Pensjonsleverandøren kan motregne i pensjonsutbetalinger til dekning av krav knyttet til det enkelte medlems alderspensjonskonto. Pensjonsleverandøren kan motregne i innskuddsfondet til dekning av krav knyttet til pensjonsordningen.

Det enkelte medlem har ikke anledning til å oppnevne begunstiget til forsikringer knyttet til pensjonsordningen.

21 Tvistebehandling

FRAM Fondene er tilknyttet finansklagenemnda. Dersom det oppstår tvist mellom pensjonsleverandøren og foretaket eller medlemmet, kan hver av partene kreve behandling av Finansklagenemnda i samsvar med forsikringsavtaleloven § 20-1. En sak som nemnda har realitetsbehandlet, kan bringes rett in for tingretten uten forutgående forliksbehandling.

22 Valuta

Alle beløp som har utgangspunkt i pensjonsavtalen fastsettes i norske kroner (NOK).

23 Foreldelse

Krav i henhold til pensjonsavtalen foreldes når det er gått 10 år fra den dag siste ytelse ble betalt. Er det ikke betalt noen ytelse, løper fristen fra den dag da den berettigede kunne ha krevd første ytelse. Krav på forfalte ytelser foreldes tre år fra forfall.

Krav som er meldt til pensjonsleverandøren før foreldelsesfristen er utløpt, foreldes tidligst seks måneder etter at den som har et krav har fått særskilt skriftlig melding om at foreldelse vil bli påberopt, jf. bestemmelsene i forsikringsavtaleloven § 18-6.

24 Reklamasjon og klage

Dersom du mener pensjonsleverandøren har gjort feil i saker som gjelder pensjonsavtalen, kan du kontakte Adm. Dir i FRAM Fondene direkte:

E-post: post@framfond.no, eller

Finansklagenemnda, Postboks 53 Skøyen, 0212 Oslo med E-post: post@finkn.no

25 Regress

Dersom pensjonsleverandøren er påført tap ved feil eller forsømmelse av medlemmet eller noen som handler på medlemmets vegne, kan det økonomiske tapet kreves tilbakebetalt. Det samme gjelder ved for mye utbetalt beløp. For mye utbetalt pensjon etter denne bestemmelse kan trekkes fra i fremtidige pensjonsutbetalinger.

26 Begrensninger og unntak

Force Majeure: Rettighetene etter denne pensjonsavtalen kan bli suspendert dersom det inntreffer hindringer som er utenfor pensjonsleverandøren sin kontroll som f.eks. ny lovgivning, offentlige beslutninger, krig eller annen katastrofe, streik, lockout, blokade eller strøbrudd eller hindringer som pensjonsleverandøren med rimelighet ikke kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av. Ansvarfriheten gjelder så lenge hindringen varer.

Hvis Norge kommer i krig, kan Kongen bestemme at ytelser etter pensjonsavtalen bare skal utbetales delvis. Kongen kan også gjøre andre nødvendige endringer i pensjonsavtalen for å dekke underskudd som følge av krig, jf. forsikringsvirksomhetslovens § 8-5.

Uansvarlig bruk av datatjenester: pensjonsleverandøren har ikke ansvar for tap som måtte oppstå som følge av ukorrekt bruk av pensjonsleverandøren sine elektroniske databehandlingssystemer, eller som følge av at disse ikke er tilgjengelige som følge av driftsstans eller andre uregelmessigheter av teknisk karakter ved programvare eller maskinvare på tele- eller Internett. Det gjelder også om innsendte ordre eller andre meldinger av tekniske årsaker ikke mottas av pensjonsleverandøren på en forståelig måte.

Foretaket/medlemmet skal påse at passord og brukeridentitet ikke blir kjent for uvedkommende og at de ikke noteres slik at uvedkommende kan forstå hva kodene gjelder. pensjonsleverandøren er ikke ansvarlig for tap som måtte skyldes at uvedkommende har fått adgang til passord eller at foretaket/medlemmet på annen måte har brutt sikkerhetsbestemmelsene.

